

אנשישם אינא סברת בהג"א ז"ל אלא גם בנישם, דהנה
היפ"ת ערביה דיקי"ל בדעת הרמב"ן ז"ל תפילה ויהי
צווצת ששם שהזמן ברמא אל דחל"ל חיושב מושם
הרמב"ן ניהו ועובית אל קיבולו עליהו כחובה, ולפי"ל
הששה ששכחה יע"י, ערעבית ואפי"ל ביו"ט דין האנשים
זיחור להחלפל, מ"מ אשה אינה חוזרת דין דבה והי
הרמב"ן ערביה רשות, אמנם לדעת בהג"א ז"ל נראה
ששפיר חזרתו ביה.
ואמאיני מילתא בטעמא בע"ה דמסד"ל להב"ה ז"ל
גם אצל האנשים ליכא סברא דקיבולו עליהם כחובה,
הוא דל"ל דאינו קיבול להחלפל, אלא דאם התפלה הי
היה משתכללת קובע על עצמו חובה, וא"כ ה"ל אשה, הני
אינה חייבת להחלפל ערביה, מ"מ כשמחפלת ערביה
הרמב"ן קובע על עצמו חובה, אלא אם שכחה יע"י ביו"ט
יובית לחזור.
ב התוס' שם ת"ז וי"ל דאדמרינן תפלת
ערביה רשות יתיה לגבי מצוה אחרת והיא עוברת דאז
התפלה תחת ערביה מנפניה, אבל לאתם אין
מבטליה, וכ"כ התוס' ביומא פ"ג ז"ל דהאמר, ושם
הוספו עוד וז"ל "ואומר ר"י נהי דרשות היא אין לבטלה
הנחם א"ל דא מפני שם מצוה עוברת אז שרא המניינה
ל"ק שבת ל"ל מטרתינן ליה וכן כולו על משנתו
והושלמו אין מטרתינן ואין שירד"י" וכו' הראש"ל ז"ל
נ"ל, וכל פסוקים ז"ל דל"ל מ"ה, מתקן ענין פסוקי עובדי
היה, וכבר העיר מהר"ם חיי"ל ז"ל בספרו חוטשני ווי"כ לומר א"ס.
ויהיה דל"ל התוס' נראה ע"ה דלגבי שם ישתנה
היה ודל"ל דכריתיה ז"ל בעדת בהג"א ז"ל, דכיון דר"י
גם אצל קיבולו עליהו תפילת ערביה כחובה כז"ל
בהג"א ז"ל דאין תפילת מושם דיה צווצת עשה
השפיר, ויהי תפילת ערביה רשות גמורה, דלא הוי
רשות דאנשים, ומנצא דאין האנשים חוזרת על
רשות יעלה ויבא אין זה רק מושם דאין מקדשין על
חודש בילה אלא מושם תפילת ערביה רשות.
נראה ע"ה נפק"מ להלכה בזה, באשה שהתחללה
ערביה דיו"ט ולא הזכירה יע"י, לדעת התוס' אינה חוזרת
לדיו ירדה ויהי תפילת ערביה רשות גמורה, ויהי מילתא זו
לא גביה ע"ה השתכללה ערביה וזכרתי שם ככתובות וזוהי התוס' ^{הוא}
היה חזרה לעשה תחת ימיו שמוס השתכללה תחת. לא קיין חייט
חזיר ולהחלפת ערביה תחתיה, שעומת וכן כלל התפלה, וא"כ כדל"ל א
לפי"ל נ"ל כהנישם שם קיין וכו'.

עטרת זהב

פרקי הגות ומחשבה בפרשה

הרב אהרן רכניצר ♦

מקימי 'מעפר' דל -הנוסחה היהודית לפריצה ולהצלחה.

בתבונה זו הוא הולך בדרך ומחפש אבני דרך לקראת המשך הדרך שתתגלה כרְוִיית הרפתקאות. בשוכבו הוא חולם על סולם של העלייה והמונדרות והקב"ה מתגלה אליו ולוחש לו את הצופן הגנטי שיהיה בו וישתרש ממך לכל הדורות והוא: 'והיה זרעך כעפר הארץ', העפר מיוחס לעפר יעקב ככתוב "מי מנה עפר יעקב", שמתייחס לברכת עם ישראל הנתלה בברכת עפרו.

בהתבוננות בפסוק נבחנו גם שהוא מתחיל בהתייחסות לזרעו לשון רבים, ולכן היה ראוי להמשיך ולתאר מה יקרה להם "ויפרצו ימה וכו' מה גם שאחרי זה חוזר שוב בלשון רבים ונברכו בך? אלא שהקב"ה מבשרו שכמו שאתה הגעת למצב של עפר הארץ, שפֶל של עוני-תחתית של התחתית. כך יהיה בזרעך, אולם כאשר אתה יעקב עדיין נמצא במצב של עפר, כמו שכתוב בך 'ופרצת' כמו שדווקא מהמצב שלך אתה תפרוץ אל גדולתך, ותגיע מקצה לקצה כך יתקיים בצאצאריך ונברכו בך כל זרעך, זו תהיה נוסחת הפריצה שלהם לכל הדורות ובתנאי שיתחזקו בלבוש בך, שאז יקיים בהם הליווי הצמוד שאני מבטיחך ושומרתך וכי לא אעזבך, בדיוק כך יהיה עם זרעך.

יעקב אבינו מתעורר ולוקח את המצבה של כל האבנים שהתאחדו לאבן אחת שייסודה בהררי קודש של אמונה וביטחון שבו פותחים כל מסע בבקשה וביחול ואתו מסיימים בקרבן תודה. יעקב נודד ואומר **אם יהיה אלוקים עמדי וגו'**, זה לא תנאי - זו הכרזה פנימית: **אם יהיה אלוקים עמדי** היינו שבכל מצב עפר ושפל שאהיה בהסתרה, עם כל זה הוא יהיה עמדי - כלומר, **שאבטח בו בכל מאודי** אז אני סמוך ובוטח שיזנת לי לחם לאכול ובגד ללבוש וגם 'ושבתי בשלום אל בית אבי'.

אחרי כל זה בא הכתוב ולימדנו איך שהדבר הזה פעל בו על התחושה הפיזיולוגית הגופני **וישא יעקב רגליו** אומר רש"י **"משנבשר בשורה טובה, שהובטח בשמירה, נשא לבו את רגליו ונעשה קל ללכת"**. וכך היה גם **ב'יגל את האבן מעל פי הבאר'** אומר רש"י **"כמי שמעביר את הפסק מעל פי צלוחית, להודיעך שכחו גדול"** ולכאורה לאיזה צורך יש לנו לדעתו? אלא שזה מלמדנו כוחו של בשרות ה'ופרצת' - שהקליה את כל הפיזיולוגיה הגופנית שלו.

כשם שהגל חוזר, כך שוב צנח יעקב להשפלה - כשלבן חמיו חמד להחל בו עם רחל ולא, ושהיה צריך לעבוד בחורף הקר בשמש הקופחת בקיץ. עובר בהחלפת משכורתו עשרת מונים שאז נתקיים בו **כי מעט אשר היה קל לפני ויפרץ לרב וגו'** ואחרי ששוב היתל במשכורתו ונעשה את העקודים מקדים מה כתוב בזה? **"ויפרץ האיש מאוד מאוד ויהי לו צאן רבות ושפחות ועבדים וגמלים וחמורים"**. הרי לנו שאם האדם רואה עצמו במשבר ושפל של עפר, ישכיל לדעת את ה' ואשרי מי שזוכר את בוראו בכל העת שבעזרתו יגיע לפריצה הגדולה שלו.

תחבולות להיצל מפח יקוש ע"י תחבולות אנושיות. וע"כ **ריחוק ה' את האדם ורבה העושה**, כי לא בטחו בהשועה ה' אך כשיראו כי **זלתי הישגותיהם ואין עזר וסומך, אז עיניהם נשואות אל ה' לקרוא אליו בעת הצר להם וה' שומע, ובאותו זמן התשועה באה דרך בריחה מן הקצה אל הקצה. דהיינו את תכלית השפלות אל תכלית המעלה.** ולפי שכפי הטבע לא יאומן כי יסופר שיעילו בשפל מצבם אל דום מעונה, ע"כ נאמר ליעקב במראה זו ג' מעלות בדרך לא זו אף זו. (עייני שיה) ומסיים **וזה הבטחה על הגאולה האחרונה.**

הגאון ר' אשר פריינד צ"ל היה אומר **שהאדם מתהלך בתוך בין הגאווה לייאוש**. אם הוא מצליח הוא מנסה את זה לליכולתיו, ואם חלילה לא, הוא מיואש ומדוכךר במצבו. ושניהם צריכים לדעת שכלום אינו משלי אלא הכל הוא מה את' עכ"ד. העפר מסמל שפלות וצמיחה. היא נועדה לבחון אותנו אם נסכים להשלכת היבנו בו, ואז יתקיים המ'קמי מעפר דל'.

פוק חזי מאי עמא דבר. כאשר דוברי שפת האידיש נשאלים בשאלת התעניינות על מצבם הכלכלי. התשובה הרווחת באידיש העסיסית בבדיחות **"גוט אין אַן ערד"** כלומר גם כשהמצב הוא בכי רע כפי"ז נשאר בניחוח יהודי השוזר במילותיו ביטוי של טוב. ואין לך דבר שאין בו קלישה סתמית, כפי שהבנו שמצב עפר הוא באמת גוט אין דע הערד שמוביא לסולל העלייה והפריצה.

♦♦♦

אם נתבונן בכלי יקר שהבאנו נוכל לראות חוט השני שעובר בכל מהלך הפרשה שלע פ' יסוד זה יתבאר כמה וכמה עניינים. יעקב אבינו יוצא מבאר שבע, זה המקום שסוף קו השליו מהעם הפלישתי ואבימלך עם יצחק והפסיקו לחסום לו את הבארות וכתרו ברית ונשבעו זה לזה **וכך הגיעו אל המנוחה ואל הנחלה**. ממקום מנוחה זו יצא הצדיק לעבר חרנה כאן רמז החורון אף אותו הוא עתיד לפגוש. מתחיל בדיפת אליפז אחרי יעקב להרגו עד שלבסוף מנשל אותו מכל וכל ומשאיר אותו בעירום ובחוסר גדול, **מאיגרא רמה לבירא עמיקתא**.

יעקב אבינו חושב לרגע אולי להישבר, אני יוצא כעת לקראת העתיד, כמו שאני בא בבדיית האירוסין בזכות חבילה הנדונה שאליעזר הבטיח והתכשטים שנתן, כך גם אני לקחתי אתי נדונייה וכל מה שצריך עבורי, והנה כעת אין לי כלום? לרגע קל הביטחון בהש"ת מתערער והוא נושא עיניו אל ההרים בשאלה מאין יבוא עזרי? וכך הוא מדבר עם עצמו **שמה אאבד את בטחוני בצוירי קונוני?** לא, אין אני מאבד בטחוני, עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ מי שברא את ההרים ושמים וארץ הוא זה שינחתי בדרך. (ע"פ המדרש) הוא מגיע להשגה של **"מאין"**, דווקא מתוך הריק, שנשארת באין **"מה יבוא עזרי"**, ובלבד שאזכור שעזרי מעם ה' עושה שימים וארץ.

לכל אחד מאיתנו יש "פריצות גבול" אישיות - אתגרים שבהם נדרש לעבור מהמרחב של האיני האפשרי שמתמודד איכשהו עם היום-יום, לעבר האיני הגדול - זה שבאמת מסוגל לפרוץ ולהצליח הרבה יותר ממה שאנחנו עושים בפועל. הפריצה אל הגדולה שכנו מחייבת תנועה החוצה מאזור הנוחות, הישר לעבר אזור הקושי והאתגר. זה הרגע שבו אנחנו נעצרים ושואלים: **האם אני יכול? האם אני מסוגל? האם זה הזמן? האם אצליח - או שאכששל השאלות הללו יוצרות בלבול, דשדוש ולעיתים אף תקיעות, שמשפיעים על כלל תחומי החיים.**

האמת היא, שבכל מה שקשור להצלחה - המפתח נמצא לא רק באירועים עצמם, אלא בהכנה המנטלית והרגשית **שקודמת** להם. ההצלחה מתחילה עוד לפני שממריאים - באותן מחשבות, דמיונות והתמודדויות שאנו מתכוננים אליהן מבעוד מועד. אבל על מרכיב מהותי - אנחנו נוטים לפסות: **המרכיב הרוחני שהוא זו שמרים את המורל לצד המימד הפיזי.**

ארבעת המימדים להצלחה:
הפיזי - החלק הגלוי: הגוף שקם ועושה.
המנטלי - השכל: ניתוח, חישוב, תכנון.
הרגשי - מה שמניע אותנו באמת: תקווה, פחד, התרגשות.
הרוחני - הקשר עם העזר שממעל, בזיקה ישירה לאמונה ולביטחון שלנו בה'.

גם מי שאינם שמרי תורה ומצוות - ואפילו גויים - **מאמינים שיש כוחות ורוחניים משלויה את המציאות**. כל אחד נוטן להם שם אחר. אבל **"אנחנו בשם אלוקים ונזכיר"** בדיעה ברורה: **לולא ה' היה בעורנו - לא היינו יכולים להתקדם**. כאן טמון הצופן הגנטי הייחודי שלנו כיהודים: הביטחון בה' - ככוח הפורץ את גבולות המציאות.

דברי ה"כלי יקר" על פסוקי הפרשה חושפים סוד אדיר: **"ופרצת ימה וקדמה, צפונה ונגבה"** - לא נאמרו בסדר גיאוגרפי מקרי, אלא מלבדים יסוד מהפכני: **התשועה מגיעה כשאנחנו בתכלית השפלות שמרומם אותנו לפריצה הגדולה ובלבד שנאמין** בו. בוא וראה לשון דבריו המאירים של הכלי יקר שנותנים כח בר כלולנו. **בחינת מעשי אבות סימן לבנים** בהבטחת ה' שהוא לו ולזרעו עד סוף כל הדורות. וז"ל:

ופרצת ימה וקדמה צפונה ונגבה. מה שהזכיר הרוחות המקבילין זה כנגד זה, ולא הזכירן כסדרן. לפי שאמר במדרש (עין מדרש תהלים סד. ב) **אין התשועה באה לישראל כי אם בשם כחלית השפלות**. שנאמר (תהלים סד. כז) **כי שחה לעפר נפשי וגו'**, מה כתוב בתורה **קומה עזרתה לנו**. וטעם הדבר **שכל זמן שאינו בתכלית השפלות, אז אינו תולין ביטחונם בה' וחושבים**

לתגובות, וקבלת המאמר המורחב: ar3107200@gmail.com

עטרת פז

ממחשבת המוסר

הרב יצחק רייך ♦

במידת החסד

שעת ערב נעימה בבית משפחה אחת, הפכה לבלהת ענק. לפתע, ללא כל התראה, גילו בני הבית אורח זר ולא רצוי... עכבר מתרוצץ בסלון, ומיד קמה זעקה גדולה ומרה... כפי שניתן לתאר את הסיוט האופייני, העכבר הבנים את בני המשפחה לחרדה. אלו בורחים ואלו רצים, אלו 'חשים' אותו מטספ עליהם ואלה 'בטוחים' שהוא אותו חולף מתחת לרגליהם...

אב המשפחה הובהל מיד לזריזה, וכחרף עין החל לברר מי יכול לטפל בעניין. תוך כדי כך, מתברר לו כי בשכונתו מתגורר יהודי פלוגי, איש חשוב ונשוא חפץ, שפתח לא פחות ולא יותר - גמ"ח עכברים. הוא למד קצת את מקצועו לכיית העכברים, ומאז הוא מתנדב בשמחה להיקרא לבתים, להניח את מרכולות ומלכותו, ולחולל לכידות עכברים מופתיות...

הוא חשב מאד שהיה אבנו הנכבד בחייו רחב, מדובר בתלמיד חכם נכבד, מהיושבים ראשונה בבית הכנסת. האם נאה להטרידו בענייני עכברים? אולם בני שיחו אמרו לו כי אדרבה, האיש למד את רזי המקצוע כדי לקבל קריאות. הוא רוצה ושואף לסייע לכמה שיותר אנשים להיפטר ממנת העכברים. "הוא מאד אישם לבוא ולעזור לך בלכידתם של האורח הלא רצוי", הוסיפו כמה שכנים מסורים.

לנוכח זאת מיהר האב להזמין, ותוך כדי מלאכתו קשר עמו שיחה בבקשו להבין: כיצד הגיע למקצוע הזה ולמה פתח דווקא 'גמ"ח עכברים'?

תשובתו הפליאה אותו מאד וכמה היא מחייבת כל אחד מאתנו:

"הראיה", השיב האיש הנכבד בחייו רחב, "אחרי שחמד הסטיפלער צוקופ"ל נפטר, הבנתי שנוצר מחסור בסנדקים... שהרי אותו גאון וצדיק שימש כסנדק לתינוקות רבים ועכשיו אין מי שיעשה זאת. פתחתי אפוא 'גמ"ח סנדקאות', הצעתי לבוא ולשמש כסנדק בכל ב'ת מילה, אולם לא היה ביקוש... גדולי עולם 'השולטני' יצאו לי הנמתי, אנשים ביקשו שדווקא הם יישמשו כסנדקים והגמ"ח שלי נותר מחוסר עבודה... אז את הבנתי", המשיך האיש וחיוכו התרחב, "שבשנאי גמ"חים צריכים להיות יצירתיים ובלעדיים. אני רוצה לפתוח גמ"ח - אבל רק כזה שלא יהיו לי מתחרים, משוה ושישאר שלי, שתמדי יהיה לו ביקוש ואני אהיה האיש שיכול לסייע בו. הבנתי שבתחום העכברים זה אפשרי, וכך פתחתי 'גמ"ח עכברים', וראה זה פלא: איש טרם חיקה אותי! אני בלעדי ממש! התחום הזה שלי? האיש סיים את דבריו הנכוחים, והוסיף בקריצת עין: "אנשים נוטים להרבות בפתחית גמ"חים, אבל יש תחומים שענף הגמ"חים רחב בהם, ומה העניין לפתוח עוד אחד? לא כן אם מישוה יפתח 'גמ"ח אוזניים' ויספק אוזניים קשובות לכל מר נפש החפץ לשפוך את ליבו, או אם מאן דהוא יפתח 'גמ"ח חֶךְ, שיפזר מילים טובות לכל אדם במעלה הדרך, 'חדיפה הגונה להצלחה. לגמ"חים האלה יש ביקוש, ויביתיים יש בהם מחסור גדול..."

הגרא' קובלסקי מסכם את הסופר הזה שנלחם מתוך גיליון 'אז נדבר' וכותב:

"הסופר הזה מעורר חיוך והערצה, אבל גם מחייב: במילות חסד לא חייב להיות פרויקט ענק, ארגון רב זרועות, גיוס הון בהיקף רב. גמילות חסד ניתן לקיים - ויש ביקוש רב לענף הזה - במילה טובה, בחיוך מלבב, בדחיפה מלהיבה... [מתוך עלון דרשן]

לעטר בתורא

דרושים נאים לפרשת השבוע

הרב נדב מגד ♦

"ותאמר לאה בא גד ותקרא שמו גד"

פרש"י רש"י בא מזל טוב, וכו', ולא ידעתי על מה נכתבה תיבה אחת. דבר אחר למה נקראת תיבה אחת בגד, כמו בגדת ב'י נשכאת אל שפחת, כאשר שבגד באשת נעורים, עכ"ל. והקשה ע"ז ב'יבדד זקנים' למה נקרא בגד והרי ברשות עשה, דכתבי 'ותתן אותה ליעקב לאשה'. ותיצרו המפרשים דא"פ שנתנה לו אותה לא היה לו לבא עליה כיון שכבר הולידה לאה, אמנם זה קשה דחרי כתיב 'ותרא לאה כי עמדה מלדת ותקח את זלפה שפחתה', א"כ במאד אמנם שזכי שתלד שנית וצוברה לית שפחתה כמו שעשתה רחל, א"כ אכתו קשה מאד קראו לו בלשון בגידה, וכן קשה, דהוא הפוך לגמרי מהפ' הראשון שכתב דהוא לשון מזל טוב, וכיצד הדברים עולים יחדיו.

והנה לומר, דהנה את דמהני מה שנותנת אשה שפחתה להבנות ממנה, ביאר הספורנו לעיל על דברי שרה 'אולי אבנה ממנה', וז"ל אולי קנאת הירך תעורר הכח לפעולותיו ויתחזק להשיג זרע. עכ"ל, דהינו שע"י שילדת על ברכיה בגידתה נפעלת הפעולה שמתקנאת הירך וכו' ורק בכך יש תועלת לגבירה, והרי כבר כתב רש"י דנשתנה הרינוה של זילפה משאר הרינוהתם של נשות יעקב, וז"ל בכולן נאמר הרינו חוץ מזלפה לפי שהיתה בחורה מכולן ותינוקת בשנים ואין הרינו ניכר בה, וכדי לרמות ליעקב נתנה לבן ללאה שלי א"כ, וכן ששכנחין לו את לאה, שכך מנהג ליתן שפחה גדולה לגדולה וקטנה לקטנה, עכ"ל. ומצא שלא ידעה לאה כלל מהרינוה של זלפה, וא"כ י"ל דאף בלידה לא ידעה כלל לאה וילדה זלפה בלא ידיעתה, וזה כוונת הפירוש הראשון בפרש"י בא מזל טוב, דהינו שהופתעה מעצם בלידתו של זלפה, וזה דאמרה שבא גד דהינו מזל טוב, ולכן דוקא לו קראה כן ולא לשאר בניה, והבן, ומהאי טעמא גופא גם קראה לו בגד מלשון בגידה, דכיון שלא ידעה מלידתו לא נתקיימה לידתו על דיו הסגולה שתלד על ברכיה, על כן קראה שמו בגד, דהינו שנוול בחבחה ונמצא דנהגה שפחתה ללא הועיל, לכן דמיתת זאת לבגידה, דנסתובבו הדברים כמו שהיה בא אל שפחתה בלא ידיעתה. נמצא שתיארה התורה את שתי הרגשותיה של לאה שצצו בה בבת אחת, מצד אחד מזל טוב על הבשורה בלידת בנה, ומאידך בגידה על כך שלא עלה בידה לקיים הסגולה שלשלה מסרה שפחתה, ונמצא שהיא כבגידה.

ואולי אפשר לומר יותר מזה, שבעצם היא מידה כנגד מידה, שהרי זלפה הוכנסה ליעקב כדי לרמותו שלא יבחין בהשפלה רחל בלאה שהרי היתה קטנה והמנהג היה להקטנה לכהן, וזהו עומה היתה הסיבה שהרינוה ולידתה לו והועילו ללאה, שמתמה שיהיה תינוקת לא הבחינה כלל בהרינוה. וא"כ אפשר שע"ז קרא לו בגד, דהינו על הבגידה הראשונה שבגד בה יעקב שהיה חופץ ברחל ולא, ועל כן נסתובבו הדברים בצורה זו. ומצאתי לזה סמל במדרש שלפני ז"ל כלומר בגד ב', בעלי שגאני, אבל אני לא בגדתי בו, אלא מסרתי לו שפחתי לאשה, עכ"ל, הא קמן דקאי אבגידה הראשונה, אמנם אין זה עולה יפה בלשון פרש"י.

עטרת המקרא

באורים בפרשה בדרך הפשט

• הרב מנחם כץ •

פרשת ויצא

ואם אין מתה אנכי (א). יש לבאר, ע"פ מה שאמר ר' חייא יבמות טג, דינו שמגדלות בנינו, ומצילות אותנו מן החטא. וכ"ה בכתובות נט: תני ר' חייא, אין אשה אלא ליפי, אין אשה אלא לבנים. וי"ל דאמרה רחל, דבלי בנים, אי"צ בה, דהרי יעקב לא ראה קרי מימיו, וכל נישואיו היו להעמיד תולדות כמש"כ רש"י לעיל טז, כא.

ויחר אף יעקב כו' אשר מנע ממך. והביא רש"י דברי המדרש, מן מנע, ממני לא מנע. אמרה לו רחל הלא אביך בקש רחמים על אמך, אמר לה יעקב, אבי לא היה לו בנים, לי יש לי בנים, אמרה לו הלא זקניך בקש רחמים, אמר לה זקניך מדה אחרת עשתה, שהכניסה שפחתה צרתה כו'. וכבר תמחו המפרשים, דאטו הצדיקים אינם מתפללים בעד אחרים. ובפשטות יש לבאר כוונת הדברים, שמי שנמצא

עטרת חסידים

ממשנת החסידות על פרשת השבוע

• הרב אברהם יצחק כהן •

הדודאים נתנו ריח

וַיֵּלֶךְ רִאשׁוֹן בַּיּוֹם קָצִיר חֲטִים וַיַּמְצֵא דּוֹדָאִים בְּשָׂדֶה וַיָּבֵא אֹתָם אֶל לָאָה וַתֹּאמֶר רָחֵל אֶל לָאָה תֵּן נָא לִי מִדּוֹדָאִי בָנָן ... וַתִּקְרָא שְׁמוֹ יִשְׂשָׁכָר.

פרשה זו יפה נדרשת בספרי פנימיות התורה ודרכי החסידות ובספרי הדרוש לקראת הארת חג ה' לנו ימי החנוכה המאירים ובאים לקראתנו לשלום, וכבר בראשית פרשתנו דרשונו רבונו"ק לבית דזיקוב ושאר ספרי קודש אודות הנס דחנוכה אשר הקריאה מעוררת הזמן ומתחלת להתנוצץ ולהתנוסס בימים אלו, דהרי "יעקב הלך לבית לבן, ובדרך זה הציל פך שמן של חנוכה שהוא אורו של משיח, כידוע מספרים (עיי' בבני יששכר מאמר ב ממאמר כסלו אות ח-ז). ועל כן חזר על פנים קטנים כנודע (עיי' בשל"ה, ש"ן ועוד) וזהו שאמר לו אמו וישבת עמו מימי אחרים, רמזה לו זאת, אשר העיקר הוא שיצליח בדרך זה להציל פך שמן אורו של משיח. (על כן נביא עמ"י עולה שמ"ן זית ז"ך. גם מימי אחרים עולה נצח"ל הו"ד הניחן בימי חנוכה כידוע. וכמו שרמזנו במקום אחר ושבת בשלשים א"ל ב"ית אבי עולה שמ"ן ז"ת ז"ך. וידוע אשר שמן בחינת חכמה, שהוא בחינת אל"ף, על דרך הכתוב ואלפך חכמה. וזהו שראה יעקב צורת אל"ף, שהוא השמן סימ החכמה. ועל כן צורת אל"ף עולה שמ"ן ז"ת, וכנ"ל) וביותר כתב רביה"ק העטרת ישועה זי"ע "עיקר יציאת יעקב ה' עבור להציל פך שמן של חנוכה" עיי"ש רמזים נפלאים בזה (וע"ע באמרי נועם בפסוק וישיא יעקב רגליו ויך ארצה בני קדם' רמזים נשגבים ותחיה ונפשו).

ובפרט בפרשתא דא רזא דדודאים, כפי שגילה לנו רבינו הקדוש רבי צבי אלימלך מדינוב זי"ע בעמ"ח"ס "יששכר - אשר כידוע מביא בספרו ג' עדים נאמנים באשר סימ החנוכה יכול האדם לזכות לאור הגנוז, והרה"ק מהר"ד מבעלזא זי"ע אמר שניתן להשיג זאת ע"י הגייה ללימוד בספרו הקדוש ובני יששכר - אשר הרחיב במאמרו מאמר ה' שרי בששכר "להיות קביעות המועד ותיקון ההודאה וציווי אמירת ההלל ומצות נר חנוכה לדורות עם כל הלכותיה הכל נעשה על ידי בעלי רוח הקודש בית דינו של חשמונאי סנהדרין גדולה שהיו בימים ההם בזמן הזה (עיי' ביסיון). והנה ידוע רובם של סנהדרין משבט יששכר (ב"ר פ"ב) עמוד התורה והם הם היודיעי בינה לעתים, על כן אדרב בזה המאמר מענין תולדות ואישי יששכר אשר נ"ל שהיה זמן תולדות בחנוכה לידת יתבאר בפני איה", ואבאר לך כמה ענינים בפסוק 'ומבני יששכר יודעי בינה לעתים' ותאה הסכת ושמע..."

ומחביבות הדברים נעתיקו ככתבם וכלשונם - אם כי בקיצור מתחת כורח העילוי - **"הדודאים נתנו ריח ועל פתחיו כל מגדים חדשים גם ישנים דודי צפנתי לך [שה"ש זכ"ד]**. דרשו בו חז"ל הדודאים נתנו ריח טוב בעולם, שסיבת הדודאים שגננה לאה לרחל .. ותלך ליעקב בן חמישי ותקרא שמו יששכר, והוא היה עמוד התורה, ... ונראה לפרש, דהנה נעשה הנס דחנוכה בחדש כסלו ולא במקרה הוא מעשה נסים כמו שכתבתי לך כמה פעמים, ואע"ן ואומר, הנה הרינו יששכר עמוד התורה היה בסיון בליל א' דחג השבועות, דכתיב ויך ראובן בימי קציר חטים וימצא דודאים בשדה וכו',

בצרה, תפילתו היא יותר ממעמקים, ממי שהוא חוצה לה. ובאמת כן היה בסוף, וד"ל הרמב"ן, והנה הצדקת בראותה שלא נוכל להסמך על תפלת יעקב, שבה להתפלל על עצמה, וזהו וישמע אליה אלהים (פס"ב). ומה שאמר לה יעקב להכניס צרתה, גם צ"ב, דהרי כבר הכניסה את לאה. וצ"ל, דלהכניס שפחתה שהיא תחתיה, לצרה, עוד יותר קשה. ואולי סברה רחל, דלפי מה שבחר בה יעקב, נחשב הכנסת לאה להכנסת אשה שתחתיה, ואמר לה יעקב שאינו כן.

אסף אלקים את חרפתו, יוסף ד' לי בן אחר. צ"ב למה בפסוק ראשון כתוב אלקים, ובשני הו"ה. ואולי י"ל דמה שאסף אלקים את חרפתה, מן הדין היה, דרחל שהקפידה שלא תתבייש אחותה, דין הוא שלא תתבייש. אולם תוספת ריבוי, זה הו"ה - מידת החסד.

עטרת ודיבון

תחקירים בפרשת השבוע

• הרב נתנאל קצבורג •

וידר יעקב נדר לאמר אם יהיה אלהים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך ונתן לי לחם לאכל ובגד ללבוש: ושבתי בשלום אל בית אבי והיה יקוק לי לאלהים: והאבן הזאת אשר שמתי מצבה יהיה בית אלהים וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך:

ובמדרש רבה איתא, ונתן לי לחם לאכול, כתיב (תהלים סו) אשר פצו שפתי ודבר פי בצר לי, א"ר יצחק הבבלי ודבר פי בצר לי שנדר מצוה בעת צרתו, מזה לאמר לאמר לדורות כדי שיהיו נודרים בעת צרתו. ובתוס' חולין ב: ד"ה אבל הקשו איך נדר יעקב נדר והרי איתא שם בגמ', טוב אשר לא תדור משתדור ולא תשלם, ותניא: טוב מזה מזה שאינו נודר כל עיקר, דברי רבי מאיר. ותירצו, וי"ל דבשעת צרה שרי דאמרינן בבראשית רבה וידר יעקב נדר לאמר לאמר לדורות כדי שיהיו נודרים בעת צרה. ועי' בנימוקי יוסף נדרים ב. ומה שנהגו לידור צדקות ושמן למאור ביום הכפורים יש לפרש דע"י שהוא יום הדין וספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו כשעת צרה דמי כדי שיעלה זכרונו לפניו לטובה.

והנה הרמב"ן חולין שם עמד גם הוא בקושיה תוס' מדוע נדר יעקב נדר. ואחר שהביא את התירוץ הנ"ל כתב, לי נראה שלא אסרן אלא בקדשי מזבח שמה יבאו לידי תקלה ואין בקרבנות צורך לגבוה דכתיב הנה שמוע מזבח טוב, אבל לצדקה ולהפריש עישור לעניים ואין צורך לומר לקיים מצות, נשבעין ונודרין דלתנן (אבות פ"ג) נדרים סייג לפרשות. ומבואר מדבריו דנדרו של יעקב היה ענין של נדרי מצוה ולא נדר בעת צרה.

ועי' שו"ת מהר"ם מינץ סי' עט שהקשה, וק"ק הא דיליף נדרים בעת צרה מן וידור נדר יעקב, אמאי לא יליף מוידור ישראל דבעת צרה היה, ומסתמא אם לא היה שרי ומצוה לנדור, לא היו נודרים. וכן מסתמא עש"י משנה רע"ה וסנהדרין וכו' ונ"ל דאין ראייה מוידור ישראל, דנדר שלהם הוי כמו הרי זו, דעדיין לא היה בידם שיכולו לקיים הנדר, דנדרו דאם נתון תתן, ומעתה דאין בידם לקיימו עתה, לא חיישינן שמה כשבא לידם לא קיימו, דאמרין מסתמא מקיימים מיד כשבא לכלל תשלם קודם שבא לידם וכו', ועוד, דלא חיישינן הכא שמה לא קיימנה, דב"ד זריזים הם, לכן וודאי קיימו וכו' אבל מיעקב לפינן שפיר, דהוי כמו הרי עלי. דהא נדרו הוי אם יהיה אלהים עמדי וגו', אז במציבה הזאת אעשה מציבה לצוק עליה שמן, והיה לו לתלות בטחונו בקב"ה יתעלה שודאי יאה עמו וה' לא שללם נדרו עתה, ולא עשה כן, רק המתין עד שבא מפדן וק"ל.

ומבואר בדברי מהר"ם מינץ דיש בזה ענין שישלם הנדר רק אחרי שכבר נועם מהצרה וכמו שמצינו גבי יעקב אבינו ששילם נדרו רק אחר שיצא מכלל הסכנה.

וראה ברלב"ג שמואל א סוף פ"ז שכתב שאחת התועליות מסיפור חסידים שמואל הוא, להודיע שהמבקש דבר מה מהש"י על צד חסד שידור נדר שם יתן שאלתו יקיימהו. כי בזה יבוא להאמין שהטוב ההוא הגיע לו מהש"י, ולזה יקיים בעבורו הנדר ההוא. ולזה היה קיום הנדר באלו המקומות הזכרת החסד. ולזאת הסבה תמצא במקומות רבים נדר נדרו בזה האופן מציאנו זה ביעקב וביפתח וברבים וזולתם.

ובספר חסידים סי' תג כתב, מי ששריו בצער אל ימהר ואל יקפוז בנדר אל חסידו תחילה שמו יתחרט לכך יחשוב תחילה איזה נדר יקבל שלא יתחרט וכשיכול לקיימו ילך לחכם ויאמר מה שטוב בעיניך אקבל עלי והחכם יתן לו עצה הגונה שידור נדר שיוכל לקיים ונדר הגון לפי הצרה דכתיב (קהל ה' ד') טוב אשר לא תדור משתדור ולא תשלם. ואם נודר בעת צרה לא ידור כדרכי האמורי אם חולי מעיים שלא יאכל בני מעיים או אם חולה ממחשוש ראש שלא לאכול מראש בהמה עד פלוני חי (פי' עד שיבא מחלי) אין זה בטחון אלא יבטח בהקב"ה ויעשה דרך חפצי שמים כדרך שעשה יעקב אבינו וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך (בראשית כ"ב). ומעין הצרה יחשוב כי שמה לכך הובא בצרה שיחשוב נדר מדה במדה.

והנה האחרונים האריכו בדבריהם אם מותר להשאל על נדר בעת צרה. וכתב הרמ"א בס' רכח סע"ף מה, וכן נדר שנדר בשעת צרה, אין להתיר אלא לצורך מצוה או לצורך גדול, כמו נדר על דעת ריבם. ומיהו אם התירו בדיעבד, מותר כמו שנתבאר בנדר שיעל דעת ריבם. ומקור הדברים בתשובת בנימין זאב סי' רסו שדימה דין זה לנודר על דעת חבריו דמבואר בגמ' נדרים סה. (כפירוש ה"א ממין המובא בפי' הרא"ש שם) דאין מתירין לו אלא מדעת הואיל ונדר על דעתו וז"ל שם, שי' ללמוד מכאן דגם מי שנדר בעת צרה ונענה וניצל מאותה צרה שם, יתבאר ענהו, ואם אחר כך ישאל על נדרו הרי הוא כנזול וגונב דעת עליונה בהיותו נודר לה' יתברך בעת צרה וה' יתברך עשה לו טובה והצלחה והטוב יקבל והנדר לא יקיים.

וכבר ידעת קציר חטים הוא שבועות, עיין שם באלשיך (ויצא ל א) כתב שההריון הזה בליל חג השבועות על כן יצא מזה יששכר עמוד התורה, וכן הוא בתרגום המיוחס ליונתן ואזל ראובן ביומי סיון, וידוע ממדרשי חז"ל [פרד"א פליה] דעיבורי כל השבטים היו לו' חדשים ויולדת למקוטעין [ריה יא א], אם כן לפי זה לידת יששכר היה בכסלו (הגם שבמקצת ספרים כתבו באופן אחר, כתבתי על פי הקבלה הנ"ל), ואפשר לפי הנראה היה ביום כ"ה כסלו דייקא, והש"י יודע, והוא הוא עמוד התורה יודעי בינה לעתים וכו', והנה הנס הזה הנעשה להאיר אור חכמת התורה (אשר רצו היונים לטבל) ולבטל חכמות החיצוניות, על כן נעשה הנס בשמן הרומז לחכמה כל מקום ששמן זית מצוי החכמה מצויה, ונעשה הנס במנורה הרמוזה לחכמת התורה, מנורה בדרום, הרוצה להחכים ידרים, היה הנס דוקא בחדש הזה, וביום הולדת את יששכר עמוד התורה ... עפ"י הדברים האלה נחמד הדבר להשכיל על פי מה שכתב מרן האר"ז"ל (ליק"ט ויצא) 'יששכר הוא בחכמה', הנה תבין היונים הרשעים רצו לבטל חכמה הקדושה חכמת התורה ולהגביר חכמות החיצוניות חכמת יון הנה נעשה הנס בנדר מצוה ותורה אור בכסלו יום הולדת את יששכר היא בחכמה, חכמת התורה, הבן (הגיה) הגיה' אומר לך פרפרת, תקנו שלשה לשונות בהודאה, רבת את ריבם, דנת את דינם, נקמת את נקמתם, רית י' לשונות הללו רד", הוא כר"ת דודאים נתנו ריח" ... עיי"ש עוד כיצד דורש כמין חומר מקראי קודש ומדרשי חז"ל ותרוהו צימאונך.

ובמדרש (עיי' דרשות חת"ס שהביא כן ועיין בלחב"ח שציין שלא נודע מקורו ועיין בעטרי"א בתירוץ שדן בזה) דרשו 'הדודאים נתנו ריח - זה ראובן, ועל פתחיו כל מגדים - זה נר חנוכה' והרבה קולמוסים נשתברו לבאר דרש זה, ורביה"ק בעל העטרת ישועה זי"ע פירש כ"פ מאמר זה באריכות, עיין באמרי נועם בחוספול כלל המחבר ומאמר מיוחד 'שמן ששון' שמאריך בטוב טעם בדרך פרד"ס לבאר ומחמת קוצר המקום לא נוכל להביא תו"ד עיי"ש ותחיה ונפשו.

ויבא יעקב מן השדה בערב ותצא לאה לקראתו וכו' וישכב עמה בלילה הוא. (בראשית ל טז) וברש"י: לילה הוא - הקב"ה סייעו שיצא משם יששכר.

נראה לרמז על פי מה שכתב בספה"ק בני יששכר (מאמר חדשי כסלו טבת. מאמר ד' אות לג) וז"ל: "על פי החשבון נראה לידת יששכר היה בכסלו בחנוכה". ותראה רמז לזה, כי התיבות "בלילה הוא" בגימטריא "חנוכה".

(רמזי הפלאות סו)

ותאמר אסף אלהים את חרפתו (בראשית ל כג)

נ"ל על פי מה שכתב בספה"ק אמרי נועם פרשת ויצא (מד) שהפסוק מרמז על חנוכה, כי "אסף" באות פ' דמנצפ"ץ עולה "מתתיהו" ובחנוכה ממתיקין ח' פעמים "אלהים" עולה "חרפת", עיי"ש. ותראה עוד רמז שהפסוק הזה רומז על חנוכה, כי התיבות "את חרפתו" בגימטריא "בימי מתתיהו בן יוחנן".

(רמזי הפלאות, עה)

עטרת צדיקים

עיון במעשי הצדיקים לרגל יומא דהיכלא

♦ הרב משה רויטמן ♦

במוצאי יום מנוחה המצא לעמך ריוחה

ימים קדושים כמו שבתות ומועדי ה', כשהמלך מכליל המלכים בראי' מופיע ביקור, מתאמצים לזכור לכבוד הקריה בשבת אף ונדולה וכבוד, במלבושי כבוד ובסעודות רחבות, אף נמנעים במלמדבר מאומה מכל דרי' מני החול, מצרותיהם ומקשי חיהם, עז' אף פשוט להכיר עליהם, שמע' מעול גדול. אולם בהגיע שעת הפרידה, הזה הזמן לבקש עז' כל דבר צורך, ואז חזק מלא שאלותינו, אמיץ יעשה בקשתנו, והוא ישלח במעשה דינו ברכה וצחלה.

אכן על אדות שגב מעלתה וקדושתה של
סעודת ורש מלכה, מובא בספר יצירה מור
ואחולת' (אחור ראשי שבמים, כ"א, ש"מ)
דהרה"ק רבי ישראל מרוזין ז"ע, שפירש בכך
את הכתוב בפרשתנו: "ויחלום והנה סולם
מוצב ארצה וראשי המושמים" (ב"ר, כ"ב, וזה
לשוננו: "ושמעת' מפי איש נאמן, ששמע מרצה
הצדיק המפורסד ר' ישראל מרוזין נבי"מ, שלם
ר"ת סעודת ורש מלכה, מוצב ארצה, שאין
תולעו' נזורים בו), אבל ראשו מרצה ושממיה,
כי מלאכי' אלקים, מלאכים של שבת, עולים אז
ויורדים בו. (כמור ויורדים כחור, ב-י, ביום שיש' לקראת
יחידים בל.)

עפ"י: חמרא טבא; אהל אלימלך

אֶת מִתְּחִילָה לַעֲשׂוֹת בְּלִבְּךָ, אֲלֵא מִצַּח סִימִיכִין
לְכָךְ כִּי יִהְיֶה יָכוֹל לַעֲשׂוֹת יִשׁוּעוֹת בְּסֻדּוֹת
מְלוֹה מְלִכָּה.

וְכֵן מִנְּצֵחַ בְּחֻבְךָ יִי קְדוֹשׁ שֶׁל רִבְנֵי אֱרֶ"ק
רַבִּי אֱלִיעֶזֶר זְמִינִים ז"ל, שְׁמִינֵהוּ דְּרַבִּי אֲלֵחוּ.
כִּי בִשְׁלוֹשָׁה זְמַנִּים בְּשָׁנָה מִתְעוֹרֶרֶת עַל רִצּוֹן,
שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כּוֹחַ לַעֲשׂוֹת יִשׁוּעוֹת אִי עֲבוֹר צִדִּים
שְׁמִינִים, וְהֵם הֵם: בְּיוֹם שְׁמִינֵי, עֲרֹצֵת, בְּיוֹם אֶרֶץ
חֲנוּכָה (אֲחֵרֹן שֶׁל סֵפֶת), וּבִשְׁעָרָא זֶשׁ סִעוּדָה
מִלֵּךְ מְלִכָּה. מִשֵּׁל מִלְךְ שְׁהוֹפִיעַ לְבָרֵךְ הַבְּרִדוֹ
בְּאוֹת מַעֲרִי מִדְּרֹתָ, וְלִמְרוֹת שְׁהוֹ תוֹשִׁיעַ
הַתִּיעִי עֵינִים וְאֲבִיבִים, הַתִּאֲמָצוּ לִקְבֵּל אֵת נִפְיֹ
כְּבֹדוֹ, וְאֵף טִרְחוֹ הַלִּיכִן לְכַבֵּדוֹ סִעוּדָה
מַלְכִּים עֲשִׂיהָ מִקְּבָרָה, בְּרֶם, בִּשְׁעָה הָאֲחֵרֹנָה
שֶׁלּוֹתוֹת שֶׁל מִלְּךְ מְמוֹרָם, שְׁהַתִּאֲסֹף כּוֹלֵם
הַלִּפְדִּיר מִמֶּנּוּ, אֶזֶר-וּ נְפִלּוֹ לְפָנָיו וּבִכֵּי תַמְרוּרִים
יִגְלוּ לוֹ, כִּי מֵאֲחֹרֵי לֵךְ הַכְּבֹד הַיּוֹקִירָה עֲשִׂמֹ
הַלִּיכִן עֲבוֹר מִתְּחִילָה תִּשְׁבֵּי תִּשְׁבֵּי עֲבֹרָתָ,
וְהַתְּחַנֵּן כְּפִינֵי יִשְׁחֹס וְיִחְמֹל עֲלֵיהֶם, לְרוֹמֵם
אוֹתָם מִן הָאֲשַׁפְתוֹת, וְיִשְׁפֹּעַ לָהֶם דִּי מַחֲסוּרֹם.
אוֹתָם עֲלֵיהֶם הַמִּלְךְ, וְיִמִּי שְׁבוֹב לְאֲרוֹמָן מְלִכּוֹת
הַזֶּה לְשׁוֹל לְאוֹתָהּ עַר שֶׁפֶר בִּר מֵאֲצוּרֵי הַטּוֹב.
וְהוּא הַזֶּה, יָבִיר רַבִּי אֲלֵחוּ. לְמִלּוֹת
שְׁשׁוּרִיבֵי בִי יִשְׂרָאֵל בְּלוֹת הַנּוֹרָא, יִרִי שְׁבָבוֹ
שְׁשׁוּרִיבֵי בִי יִשְׂרָאֵל בְּלוֹת הַנּוֹרָא, יִרִי שְׁבָבוֹ

בצילו של המגיד, שהיה מגדולי תלמידיו אביו הקדוש, רבי בעט לילום מובן ברכת פרידה, אלא שאז ראו עיניו את המגיד מובל במיטתו על-ידי משמשיו בקדוש, בדרך למקווה.

במסביר ורבינו את הנהגה, עצר רבי אלעזר את הפתלה, ופנה ואמר לרבינו שהוא מקבל על עצמו לפעול את הישועה, וכי יכול הוא לחסוך את הטרחה ולא לסכן את בריאותו חלילה.

שב המגיד על עקבותיו, ובתוך זמן קצר הגיעה הבשורה המשמחת כי האישה ילדה במזל טוב וניצלה מן הסכנה, בחסדי שמים.

הדבר היה לישיאת היום כל הסביבה, כולם התפעלו על רבי אלעזר, שנודע בעיונותיו הנעוצה, וימיהו היה מסתיר את כוחותיו לפעול תועדות, וכעת נחזר בגאון קדושה כשנזכר. גם המגיד הקדוש בעצמו התפעל על כך, ומשחר רבי אלעזר לליוול ממנו ברכת פרידה ישאלו וישארו צהר הדבר. נענה רבי אלעזר ואמר: "יאיב הקדוש ציוה על ועל כל באצאיו להחיר סעודת מלוה מלכה. ומשטענית שקשה עלי הדבר, הבטיח לי שתמדי איש לפעול ישועות כסעודה זו. כשראיתי שכל שן סאלה של פיקוח נפש, הבנתי שכעת הזמן להשתמש בהטחת יאיב, נטלתי אפוא ליל לסעודה ופעלתי את הישועה..."

מתח נורא נפל במעון קדשו של המגיד הרה"ק רבי ישראל **קאמניץ** זי"ע בעל 'עבודת ישראל', באותו מוצאי שבת-קודש. שבע הקודש פנימה באו שליחים והגישו 'קוויטל' (פתקא) שבו היה רשום שהם של אישה שהתקשתה בלדתה, וסכנת נפשות רחפה עליה על התינוק, רחמנא ליצלן.

המגיד הקדוש שכן על מיטתו, דרכו בערוב ימיו שבהם היה גופו הטהור שרוי בחולשה נוראה, במיוחד לאחר עבודתו הליאלית במשך יום השבת-קודש. אך משקרא את הפתקא הזאת, הישק למסור נפשו כדי להמשיך לה ישועה מגביה מרומים, והוא הביע רצונו לטבול במקוה, כמנהגם של צדיקי עולם להמשיך ישועות על ידי הטבילה במקוה, בסוד 'מקוה ישראל' ה' מושיע בעת צרה' (דברים יז, ג), אך המשמשים קודשיו שדאנו לבריאותו, ניסו למנוע ממנו טרחה זו, ומראשו שכנעוהו הדבר ניסו אפוא לעכב אותו, עד שיחממו לו את מי המקוה, אך הוא מיהר וביקש לטבול במים הקרים.

באותם רגעים מתוחים הופיע במעון הקודש אורח דגול. הרה"ק רבי אלעזר מליזענסק זי"ע, בנו הגדול של הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע. רבי אלעזר שעשה את השבת

עֲטָרוֹת שֶׁל שִׁבְלֵי

פלאות ופרפראות

♦ הרב משה רויטמן ♦

עטרת זקנים

לִיקוּטִים נִפְלְאִים מִתּוֹרַת רַבּוֹה"ק מַדְיָקוֹב זי"ע

רמזי הפלאות לפרשת ויצא

וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה.

נראה לפרש על דרך אמונם ז"ל 'לעולם יריגז אדם יצ"ט על יצה"ר', כי ההפרש בין ממספר **יצר הרע**, על מספר **יצר טוב**, הוא מספר **חרוץ**, וזה הנרמז בפסוק **יַעֲקֹב מִמְּבָרָא שֶׁבַע**, היינו כשהצדדים מתגבר ויוצא מן **יצר הרע'** העולה **שבע**, ומרגזין יצר טוב על יצר הרע, אזי **וילך חרונה**, היינו שיעז' הוא מסלק הדינים ומבטל החרון אף הנרמז בחיבת חרוץ, העולה **ג' פעמים אלקים**, כמ"ש בליקוטי תורה להאריז"ל בפרשתנו, והיינו כנ"ל אשר חרוץ הוא ההבדל בין **יצר טוב** ל**יצר הרע**, גם התיבות **וילך** **חרונה** ביטוריםאף **יצר טוב**.

אִין זֶה כִּי אִם בֵּית אֱלֹקִים וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמַיִם.

לכאורה תיבת 'זוה' מיותרת, והול' אין זה כי אם בית אלוקים ושער השמים'.
וה' כי אמרו ז"ל (ברכות ו') 'אין תפלה של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת, שנאמר
לשמוע אל הרינה ואל התפילה, במקום רינה שם תהא תפילה'. ונה תפילתו של יעקב
כשרבו מעשיו היתה על שמירת הדרך, כמ"ש 'ושמרני בדרך הזה וגו'', ובבליה נחלם לו
על האלמנה שיעולם יוודיה לשמרו כמ"ש ר.ע. במ"ש בחז"ל.

ונו"כ שקדם יעקב משנתו וראה שחפילתו נשמעת, וכי אכן יש לו שמירה על הדרך, מיד פתח ואמר: **אינן זה כי אם בית אלוקים'** היינו, ההוכחה לכך שאכן כאן הוא מקום חפילת אבותיו, הוא, **משער השמים'**, שמלאכים עלו וירדו בסולם המגיע השמימה, וזאת כדי לשמור, ומוזה ראיה שכאן הוא מקום הפילה, כיון שנשמעה חפילת לשמרני בדרך נב"ל" (ועי' כנ"ל וזה' שיה' - שהוא ענין השמים - וההוכחה שזה הוא אלוקים).

וַיֹּאמֶר לָהֶם יַעֲקֹב אֲחֵי מֹשֶׁה אַתֶּם וַיֹּאמְרוּ מִחֲרָן אֲנַחְנוּ.

נראה לפרש, שיעקב שמע מהם שהם משקים מן הבאר לכל העדרים, היינו, שהם המשפיעים על ישראל כל מיני הפעולות וטובות ועול, ועל זה לא שאת באיזו זכות וזכו ישראל לך, אלא מחזיקים הם במדת האחרות והאחרות הנרמז בתיבת **"אח"**,¹ על ידי מדת ענוה ושפלות הרוח שהם בעיני עצמם כאין וכאפס הנרמז בתיבת **"מאין"**, או שמא לזכות להשפעות טובות על ידי מדת האמת שהם אחוזים ודבוקים בה. וזה נרמז בתיבת **"אמ"** אויתות **"אמת"**.

ועל שאלה זו השיבו לו הרועים, שהם צדיקי הדור המתפללים להשי"ת להשפיע טובות לישראל 'מחרן אנחנו', היינו, שאנו מעתירים להשי"ת שיוחן צאנו מאותו מתנת חיים אף על פי שאינם ראויים לכך מצד מדרגתם ולא הגיעו לאלו הג' מדרגות הנ"ל, אלא מרחמם הקב"ה וגודל חסדו עליהם, וזהו 'מחרן אנחנו', כי תיבת 'מחרן' בגימטריא 'מח' ותיבת 'אנחנו' בגימטריא 'חמ'.

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל לֵבֶן הִבֵּה אֶת אֲשֵׁתִי כִּי מָלְאוּ יָמַי וַאֲבֹאָה אֵלֶיהָ.

נ"ל דיעקב נתכון לרמו על יחודא עילאא ויחודא תתא דקריאת שמע, כי התיבות **ה'בה את' ש'מע ישראל הו'ה' אלהינו הו'ה' אחד** (פס' ו' תיבות), והתיבות **ה'בה את' ש'מע ישראל הו'ה' אלהינו הו'ה' אחד** בגימטריא **ש'מע ישראל הו'ה' אלהינו הו'ה' אחד** כמלאו **מי ואבואא אליה' בגימטריא 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'**.

יעקב לקח עמו את השם לשמירת הדרך

יָקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה (כח, י).

ופירש רש"י: "וילך חרנה - יצא ללכת לחרון", והוא על פי הכלל הידוע שכתבו רש"י להלן בפרשת וישלח (לב, ד): "כל תיבה שצריכה למ"ד בתחילתה הטיל לה הכתוב ה"א בסופה".

והקשה הרה"ק רבי צבי אלימלך מבלאזשוב ז"ע בעל "צבי לצדיק" [כן הרה"ק רבי דוד מדינבוג ז"ע - בנו של הרה"ק בעל "בני יששכר" ז"ע, הרה"ק מבלאזשוב היה חתנו של הרה"ק רבי משה מראזאדוב ז"ע בנו של רבינו הרה"ק האמרי נעים ז"ע מדרקוב], מה הרוויח הכתוב מה שהטיל ה"א בסופה של התיבה ומה חסר בה? שלא הטיל למ"ד בתחילתה, ובכלל, כל תיבת "וילך" נראית כמיותרת, כי היה יכול לומר: "ויצא יעקב מבאר שבע לחמר".

ואמר לפרש, כי רמזה לנו התורה הקדושה, באתיות אלו שהם נראים כמיותים, ואלו הן: ו' י"ך
מ"לך" (כי האות ל' נצרכת לחיבת לרדף) והאות ה' מ"רנה", ויחד מצטרפים הם לשם הוי"ה - הוא השם
שמירת הדרך היוצא מסופי התיבות של הכתוב (והתלפס אף) "כי" מלאכיו יצוה" לך השמר בכל
דרכיך" את השם החדש למקו יעקב אבינו ע"ה בראיתו לדור.

ולחבת הקודש בנאי שוב את אשר הבאנו בענין זה, במדור זה, בגליון לפרשת חיי שרה:
 מסופר על הרה"ק הרבי מלובלין ז"ע, שנסע פעם עם תלמידיו בערב שבת קודש, ועל אהם הדרך
 שקעה העגלה בביצה טובענית. פנה אליו תלמידו המובהק רבינו הרה"ק רבי נפתלי צבי מאיפער
 ז"ע ובישק: "אולי יכוון בשם של שמירת הדרך וינצל?", נענה הרה"ק רבינו מלובלין ואמר: "לא ווער
 כען היינט?" (כ.מ. מ.יכ"ל הוי"ט); ומיד ניצלו והגיעו למחוז חפצם חללים ולשמחה ולשלום.

ופירשו צדיקים, כי באמירתו "יא ויער כען היינט" כיוון הרבי לשם היוצא מראשי תיבות אלו שהוא שם יוה"ך - השם של שמירת הדרך.

חילופי המשמרות בפינסק

וַיַּחֲרֹץ לַיַּעֲקֹב וַיִּרְבַּ בְּלִבּוֹ וַיַּעַן יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר לִלְבּוֹ מִה פָּשַׁעִי מִה חַטָּאתִי כִּי דִלְקַת אַחֲרַי (לא, לו).

כידוע, כיהן הרה"ק רבי יחי' יצחק מאבארדיטשוב ז"ע בימי הראשונים שם, ואז עבר לבארדיטא
לאחר שלא נשאו כבודו הנצחתו בן בעיני תושבי המקום גירשוהו משם, ועזר לבארדיטא
ויהי כאשר הביאו בן העיר פינסק בן חדש לעירם, היה תלמיד חכם גדול בתורה ויהי ארץ שמים,
שנעזר בו קודם לו שימש מאתם הרה"ק מאבארדיטשוב יורשו ויגרשוהו משם, אמר להם: "תחת יו"ע"י
ריאמא ללכן מה פשעי מה סתמתי" ודלקת אחריי, פירשו, שיעקב מאמא ללכן מה סתמתי כן
ודולק אחריי מן הסתם ראיית בי חוטא ופושע, ולכן אתה רוצה בי כל כך, ולזה אשאלך מה פשעי
סתמתי" כי דלקת אחריי. ואמר להם הרב, אם נרשעת את הרה"ק מאבארדיטשוב ודבקתם בן, מ
איה חוטא ופושע אני שאלקחתם אותי לרב במקום אי שאלוקים קדוש זה שישב בקרבכם.

המשכת שפע ע"י הפסוק

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְאָחִיו לְקַטֹּף אַבְנִים וְגו' (לא, מו).

אחד ממקורות הפרנסה של יהודי פולין, היו ההרים אשר מהם חצבו אבנים לצורכי הרחיים. יהודים רבים רכשו שטחים על ההרים, והתפרנסו מהאבנים שמכרו.

בספר "יציג אורות" מובא מה שסיפר הרה"ק רבי יעקב מפשעווארסק זצ"ל, אודות בני דודו שני אחים שקבשו גם הם להתנסק בזה, אך טרם שכרו את ההרים נסעו ליטול עצה מהרה"ק רבי יחזקאל שרגא משינאווא זי"ע. והוא האציל את ברכתו על העסק.

אמנם, לצערם הרב לא נמצאו בהשקפות שנקו אבנים מתאימים למכירה, והם עמדו בפני הפסד. נסע אביהם של השניים אל הרה"ק משינאוות עטין שיש לו "כפר תורה", שהיה עליו פיו רבשו ענק. נאם לתורה ולא השניא בהם אבנים, ועבד קר עומדים הם בפני פשתת רגל, ולכן חושבים הם לברוח לאמריקה, בכדי להינצל מן המאסר, ועלולים הם לעמוד בפני ניסיונות קשים ומרים. לא ענה לו הרה"ק משינאוות כלום רב אמר לו את שטון הפסוק: "ויאמר רעבך לא קטט אבנים". ומבוצא שפתי כו' היה, שחפרו שבו ומצאו אבנים לרוב.